

ВЗАЄМОЗАЛЕЖНІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ФІЗИЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК

Вадим КРАСОТА¹, Сергій РОМАНЧУК²

¹Академія військово-морських сил імені П.С. Нахімова,

²Академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

Анотація. Мета: визначення взаємозалежності вихідного рівня сформованості та розвитку загальних і прикладних фізичних якостей курсантів із рівнем їхньої готовності до виконання службових функцій і типових завдань фахової діяльності.

У дослідженні взяло участь 159 курсантів-випускників, 55 експертів і використано методи теоретичного аналізу, узагальнення наукових джерел, математичної статистики, констатувальний експеримент.

Проведення констатувального експерименту дозволило визначити таке: рівень сформованості прикладних фізичних якостей курсантів достовірно нижчий від оцінювального рівня їхніх загальних фізичних якостей: сили – на 0,42 бала, швидкості – на 0,49 бала й аеробної витривалості – на 0,19 бала; наявність сильної прямої кореляційної взаємозалежності ($r=0,569$) вихідного рівня розвитку прикладних фізичних якостей майбутніх офіцерів з рівнем готовності до виконання службових функцій і типових завдань фахової діяльності.

Наявність у молодих офіцерів із високим рівнем професійної підготовленості достовірно краще сформованих прикладних фізичних якостей підтверджує доцільність продовження досліджень у вибраному напрямку.

Ключові слова: курсант, офіцер, фізичні якості, фізична підготовка.

ВЗАИМОЗАВИСИМОСТЬ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ И ФИЗИЧЕСКОЙ ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ ОФИЦЕРОВ СУХОПУТНЫХ ВОЙСК

Вадим КРАСОТА¹, Сергей РОМАНЧУК²

¹Академия военно-морских сил
имени П.С. Нахимова,

²Академия сухопутных войск
имени гетмана Петра Сагайдачного

Аннотация. Цель: определение взаимозависимости исходного уровня формирования и развития общих и прикладных физических качеств курсантов с уровнем их готовности к выполнению служебных функций и типичных задач профессиональной деятельности.

В исследовании приняли участие 159 курсантов-випускников, 55 экспертов и использованы методы теоретического анализа, обобщение научных источников, математической статистики, констатирующий эксперимент.

Проведение констатирующего эксперимента позволило определить следующее: уровень формирования прикладных физических качеств курсантов достоверно ниже оценочного уровня их общих физических качеств: силы – на 0,42 балла, скорости – на 0,49 балла и аэробной выносливости – на 0,19 балла; наличие сильной прямой корреляционной взаимозависимости ($r=0,569$) исходного уровня развития прикладных физических качеств будущих офицеров с уровнем их готовности к выполнению служебных функций и типичных задач профессиональной деятельности.

Наличие у молодых офицеров с высоким уровнем профессиональной подготовленности достоверно лучше сформированных прикладных физических качеств подтверждает целесообразность продолжения исследований в избранном направлении.

Ключевые слова: курсант, офицер, физические качества, физическая подготовка.

THE INTERDEPENDENCE OF PROFESSIONAL AND PHYSICAL READINESS FOR FUTURE OFFICERS OF THE LAND FORCES.

Vadym KRASOTA¹, Serhij ROMANCHUK²

¹Naval Forces Academy named after P.Nakhimov,

²Army Academy named after Hetman P.Sahaidachny

Abstract. Purpose: determination of interdependence of the initial level of formation and development of general and applied physical cadets' qualities with the level of their preparedness for the performance of official functions and typical tasks of professional activity.

159 graduate cadets and 55 experts took part in the research. We used the following methods: theoretical analysis, generalization of scientific sources, ascertaining experiment, mathematical statistic.

Conducting of the ascertaining experiment allowed us to identify: the level of applied physical cadets' qualities formation is significantly lower than evaluative level of their general physical qualities: power by 0,42 points, speed by 0,49 points and aerobic endurance by 0,19 points; the strong straight correlation dependence ($r=0,569$) of the initial level of development of applied physical qualities of future officers of the Air Force with the level of their readiness to perform official functions and typical tasks of professional activity.

The presence of significantly better formed applied physical characteristics of young officers with a high professional readiness level confirms the expediency to continue research in the chosen direction.

Key words: cadet, officer, physical qualities, physical training.

Вступ. Період навчання курсантів у вищому військовому навчальному закладі (ВВНЗ) є принципово важливим етапом системи професійного формування військового фахівця. У цей час відбувається процес адаптації майбутніх офіцерів до умов перспективної військової служби, нового режиму навчання, праці, відпочинку, психологічного та фізичного навантаження [1, 2].

Результати проведених численних досліджень у закладах військової освіти (Ю. Бородин, 2006; А. Маракушин, 2006; В. Паєвський, 2010; О. Петрачков, 2012; К. Пронтенко, 2008 та ін.) свідчать про неоднорідність розвитку основних фізичних якостей і значну питому вагу низьких результатів формування в курсантів військово-прикладних фізичних якостей [8, 9]. Це знижує ефективність військово-професійної спрямованості навчально-виховного процесу ВВНЗ, ускладнює його інтенсифікацію, вимагає більших зусиль від курсантів для засвоєння передбаченими типовими робочими програмами навчальної дисципліни «Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка (ФП) і спорт» фізичних вправ [6, 9].

Вказане вище набуває вагомого науково-прикладного значення та визначає доцільність пошуку раціональних шляхів побудови навчально-виховного процесу у ВВНЗ для досягнення максимального вихідного рівня фізичної готовності молодих офіцерів до подальшої фахової діяльності [5, 6, 9].

Дослідження проводиться відповідно до Зведених планів наукової та науково-технічної діяльності Збройних сил України за темами: «Розробка теоретико-методичних засад функціонування системи ФП військовослужбовців Збройних сил (ЗС) України» за номером державної реєстрації 0101U000823, «Організаційні аспекти функціонування системи ФП військовослужбовців ЗС України в сучасних умовах» за номером державної реєстрації 0101U001284, «Удосконалення військово-прикладних навичок курсантів (слухачів) вищих військових навчальних закладів в системі спеціальної фізичної підготовки військовослужбовців» за номером державної реєстрації 0101U001622.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням скорочення періоду адаптації військовослужбовців до умов професійної діяльності засобами фізичної підготовки науковці (В. Паєвський, 2010; О. Петрачков, 2012; К. Пронтенко, 2008; О. Шевченко, 2010 та ін.) приділяють достатню увагу. При цьому найменшою мірою досліджено особливості застосування фізичних вправ саме на адаптаційному етапі навчання курсантів у ВВНЗ. Це пов'язано, на нашу думку, із неповною визначеністю термінів періоду адаптації та стану фізичної готовності організму курсантів до перенесення навантажень професійного режиму діяльності в межах системи ФП ВВНЗ.

Вагомим і суттєвим чинником ефективності функціонування системи ФП у навчально-виховному процесі курсантів ВВНЗ виступає сукупність зв'язків загальнонаукової, теоретичної, професійної та практичної підготовки стосовно тієї військової спеціальності, задля якої вона здійснюється [2, 6, 7, 8, 9, 10]. Тут повинні враховуватися методи, засоби та форми навчання, оцінювання відповідності кінцевих результатів функціонування системи ФП курсантів ВВНЗ установленим освітнім і кваліфікаційним вимогам до випускників за відповідними спеціальностями, що спрямовуватиме процес підготовки курсантів на виконання службових функцій і типових завдань фахової діяльності [5].

Проведений аналіз сучасних досліджень засвідчив відсутність загальноприйнятої думки вчених (О. Боярчук, 2009; А. Маракушин, 2006; В. Паєвський, 2010; О. Петрачков, 2012; О. Піддубний, 2003; К. Пронтенко, 2008; О. Шевченко, 2010 та ін.) щодо сутності, організації та структури ФП курсантів. Він показав, що здебільшого зв'язок між досліджуваними показниками чи пзнаками системи не завжди можна чітко встановити у наслідок його порушення різними внутрішніми чи зовнішніми факторами. У таких умовах зв'язок проявляється в тому, що певному значенню одного показника відповідає не один окремо визначений показник, а низка складових іншого показника [1, 3, 6].

Ураховуючи зазначене, ми дійшли висновку, що однією з вагомих причин недостатньо чіткого визначення змісту та способів отримання майбутніми офіцерами адаптованих до сучасних вимог військово-прикладних аспектів бойової готовності теоретичних знань, застосування форм, методів і технологій набуття курсантами методичних і практичних навичок у

чинній системі ФП ВВНЗ виступила відсутність нині визначеного взаємозв'язку між складовими фізичної та фахової готовності курсантів до подальшої професійної діяльності. Що й спонукало нас до проведення цього дослідження.

Мета дослідження полягає у визначенні взаємозалежності вихідного рівня сформованості та розвитку загальних і прикладних фізичних якостей випускників ВВНЗ Сухопутних військ ЗС України з рівнем готовності молодих офіцерів до виконання службових функцій і типових завдань фахової діяльності.

Під час виконання **дослідження** застосовано такі **методи**: теоретичний аналіз та узагальнення наукових джерел – для визначення сутності та характеру зв'язків між складовими й компонентами різних систем стосовно структури системи ФП курсантів ВВНЗ; констатувальний експеримент – для визначення результативності функціонування системи ФП курсантів ВВНЗ Сухопутних військ ЗС України у співзалежності з готовністю майбутніх офіцерів до професійної діяльності; методи математичної статистики – для опрацювання отриманих даних і встановлення кількісних залежностей між показниками, що досліджувалися.

Математична обробка отриманих результатів містила визначення середнього арифметичного досліджуваних показників (\bar{x}); похибки середнього арифметичного (m); середньоквадратичного відхилення (S); коефіцієнта варіації (V); вірогідності розходжень за методом Стьюдента (t). Розходження між середніми величинами визнавалися суттєвими при достовірному рівні 95-ти та більше відсотків.

Результати досліджень. У травні – вересні 2011 року, щоб визначити результативність функціонування системи фізичної підготовки для забезпечення максимальної фізичної готовності випускників ВВНЗ до подальшої військово-професійної діяльності, було проведено дослідження у вигляді незалежного констатувального експерименту в поточному навчально-виховному процесі трьох ВВНЗ ЗС України: Академії військово-морських сил імені П.С. Нахімова, Академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (АСВ), Харківському університеті повітряних сил імені Івана Кожедуба.

Другу частину констатувального експерименту, результати якої ми розглянемо в цій статті, було проведено з курсантами-випускниками АСВ ($n=159$), середній вік яких – 22 роки. До проведення експерименту було залучено 55 компетентних експертів із категорії офіцерів видів ЗС України, навчального відділу, науково-педагогічного складу АСВ.

Рівень професійної готовності випускників АСВ 2011 року було визначено за результатами складання комплексного державного іспиту за фаховим напрямком та кваліфіковано за рівнем таким чином: оцінка «відміно» – високий (43,4%), оцінка «добре» – середній (45,9%), оцінка «задовільно» – низький (10,7%).

Під час складання курсантами державного іспиту з навчальної дисципліни «Фізичне виховання, спеціальна ФП і спорт» для визначення результатів фізичної підготовленості та оцінювання рівня сформованості й розвитку в них загальних і прикладних фізичних якостей застосовано педагогічне тестування за контрольними нормативами Настанови з ФП 2009 року [4]:

- для визначення сили – підтягування на поперечини (вправа № 1);
- для визначення швидкості – біг на 100 м (вправа № 23);
- для визначення аеробної витривалості курсантів різних військових спеціальностей – біг на 3000 м (вправа № 28), біг на 5000 м (вправа № 29);
- для визначення прикладних фізичних якостей – човниковий біг 4x100 м (вправа № 24а).

У зв'язку з тим, що рівень розвитку та сформованості фізичних якостей випускників визначався різними вправами, порівняння достовірності відмінностей між ними було здійснено за оцінювальним значенням (рис. 1).

За отриманими даними проведених досліджень (рис. 1) визначено достовірну відмінність між досліджуваними показниками сформованості у випускників таких фізичних якостей: сили ($4,67 \pm 0,05$; $V=13,1\%$) та аеробної витривалості ($4,44 \pm 0,06$; $V=17,8\%$) – 0,23 бала при $t=2,9$; швидкості ($4,74 \pm 0,05$; $V=14,3\%$) й аеробної витривалості ($4,44 \pm 0,06$; $V=17,8\%$) – 0,3 ба-

ла при $t=3,84$. Статистично достовірної різниці між рівнем розвитку сили й швидкості у випускників АСВ 2011 року не виявлено. При цьому рівень розвитку прикладних фізичних якостей ($4,25 \pm 0,06$; $V=17,1\%$) виявився достовірно нижчим від оцінювального рівня всіх загальних фізичних якостей курсантів: сили ($4,67 \pm 0,05$) – на 0,42 бала при $t=5,64$, швидкості ($4,74 \pm 0,05$) – на 0,49 бала при $t=6,69$, аеробної витривалості ($4,44 \pm 0,06$) – на 0,19 бала при $t=2,28$.

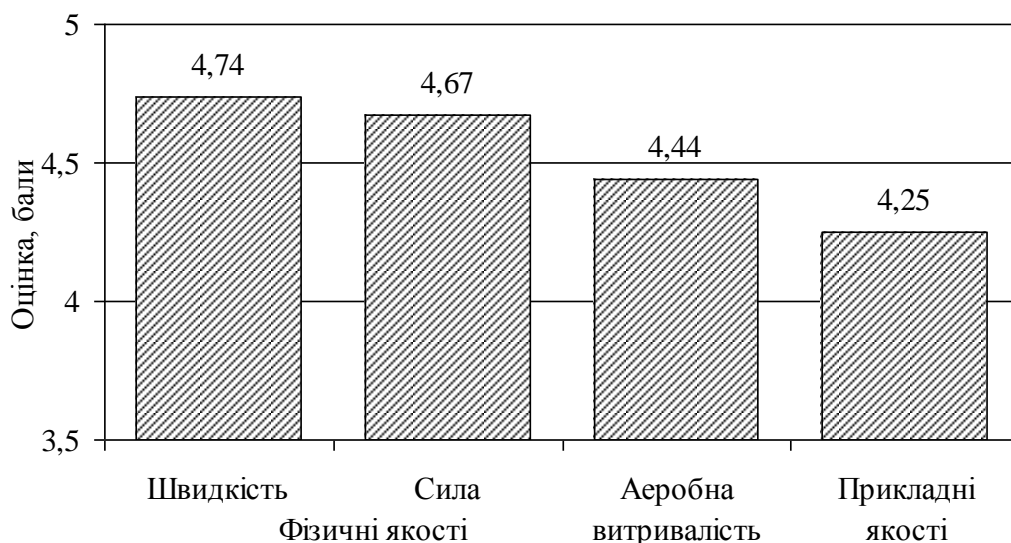

Рис. 1. Рівень розвитку загальних і прикладних фізичних якостей випускників АСВ 2011 року (n-159)

Для детального вивчення причинного зв'язку такого стану було проведено порівняльний аналіз взаємозалежності рівня професійної готовності випускників АСВ із рівнем сформованості та розвитку в них загальних і прикладних фізичних якостей за результатами складання комплексного державного іспиту за фаховим напрямком і державного іспиту з дисципліни «Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка і спорт» (табл. 1). Для цього використано метод парних порівнянь.

У майбутніх офіцерів високого, середнього та низького рівнів професійної підготовленості рівень розвитку швидкісних фізичних якостей (табл. 1) достовірно не відрізняється ($p > 0,05$).

Аналіз отриманих даних показав, що в курсантів високого та середнього рівнів професійної підготовленості (табл. 1) наявна статистично достовірна різниця оцінки розвитку сили – 0,26 бала ($t=2,6$), сформованості аеробної витривалості – 0,39 бала ($t=3,22$). У курсантів із високим і низьким рівнями професійної підготовленості (табл. 1) наявна статистично достовірна різниця оцінки розвитку сили – 0,43 бала ($t=2,42$), сформованості аеробної витривалості – 0,56 бала ($t=2,39$).

Отримані дані усіх наведених вище результатів (табл. 1) розвитку сили й аеробної витривалості майбутніх офіцерів середнього та низького рівнів професійної підготовленості засвідчують відсутність достовірної різниці ($p > 0,05$) між ними. Проте, порівнюючи рівень розвитку прикладних фізичних якостей (табл. 1), спостерігаємо статистично достовірну різницю у групі випускників АСВ високого з середнім – 0,58 бала ($t=5,85$), високого з низьким – 1,3 бала ($t=9,35$) та середнього з низьким – 0,72 бала ($t=5,18$) рівнями фахової готовності.

Для отримання більш повної інформації про різноманітність показників рівня розвитку фізичних якостей курсантів на етапі констатувального експерименту ми визначили середньо-квадратичне відхилення (S) цих показників (табл. 1). Воно показало найменшу варіативність розвитку сили, швидкості й аеробної витривалості в майбутніх офіцерів високого та середнього рівнів фахової готовності. При цьому показники різноманітності розвитку прикладних фізичних якостей у групах курсантів високої та середньої професійної готовності є однаковими (0,61 бала) і виявилися більш варіативними на 0,12 бала від показника випускників низького рівня (0,49 бала), що засвідчило більшу однорідність досліджуваного показника саме у випускників низького рівня фахової готовності.

Таблиця 1

**Залежність професійної готовності випускників АСВ 2011 року
від рівня розвитку фізичних якостей (n-159)**

Фізичні якості	Рівень професійної готовності	Рівень фізичних якостей, бал			Рівень значущості		
		\bar{x}	S	V	$\bar{x}_1 - \bar{x}_2$	$\bar{x}_1 - \bar{x}_3$	$\bar{x}_2 - \bar{x}_3$
Швидкість	високий	4,72	0,57	12,1	p>0,05	p>0,05	p>0,05
	середній	4,79	0,53	11,1			
	низький	4,52	0,799	17,7			
Сила	високий	4,84	0,44	8,3	p<0,05	p<0,05	p>0,05
	середній	4,58	0,69	15,0			
	низький	4,41	0,71	15,5			
Аеробна витривалість	високий	4,68	0,58	12,4	p<0,01	p<0,05	p>0,05
	середній	4,29	0,87	20,3			
	низький	4,12	0,93	22,6			
Прикладні якості	високий	4,65	0,61	13,1	p<0,001	p<0,001	p<0,001
	середній	4,07	0,61	14,9			
	низький	3,35	0,49	14,6			

Примітки:

- \bar{x}_1 – рівень розвитку фізичних якостей курсантів високого рівня професійної готовності;
- \bar{x}_2 – рівень розвитку фізичних якостей курсантів середнього рівня професійної готовності;
- \bar{x}_3 – рівень розвитку фізичних якостей курсантів низького рівня професійної готовності.

Завдяки результатам проведеного аналізу визначено, що різниця між оцінками, які характеризують рівень розвитку аеробної витривалості, силових, швидкісних і прикладних фізичних якостей випускників АСВ різної професійної підготовленості, є неоднаковою (див. табл. 1).

Дослідження того наскільки розподіл варіант середніх показників вибіркової сукупності відрізняється від генеральної ми провели за допомогою коефіцієнта варіації (V). Він підтвердив різноманітність розвитку аеробної витривалості, силових, швидкісних і прикладних фізичних якостей курсантів усіх досліджуваних груп за результатами статистичної обробки результатів констатувального експерименту за допомогою середньоквадратичного відхилення. Коефіцієнт варіації показників розвитку усіх фізичних якостей випускників високого, середнього та низького рівнів професійної готовності порівняно з генеральною сукупністю виявився логічно зростаючим (див. табл. 1) залежно від фахової кваліфікації курсантів. При цьому коефіцієнт варіації показників розвитку фізичних якостей у курсантів високого рівня фахової готовності показав, що їх варіанти щільно згруповані навколо середнього арифметичного результату та є меншими на 2,2% у швидкісних якостях, на 4,8% – у силових якостях, на 5,4% – в аеробній витривалості та на 4,1% – у прикладних якостях, що підтверджує наявність позитивної динаміки такої залежності саме в майбутніх офіцерів високого рівня професійної підготовленості.

Проаналізувавши отримані статистичні результати варіативності показників розвитку фізичних якостей, достовірно кращої (p<0,001) сформованості прикладних фізичних якостей курсантів високого та середнього рівня професійної підготовленості порівняно з даними представників нижчих рівнів фахової готовності (див. табл. 1) ми стверджуємо, що, зважаючи на значний відсоток майбутніх офіцерів високого (43,4%) та середнього (45,9%) рівнів професійної підготовленості така залежність розвитку в них прикладних фізичних якостей не є випадковою.

Для визначення чисельного значення та більш детального виявлення наявності взаємозв'язку між рівнем сформованості та розвитку загальних і прикладних фізичних якостей із професійною готовністю курсантів АСВ 2011 року випуску ми провели їх кореляційне зіставлення за оцінювальним значенням (табл. 2).

Таблиця 2

**Кореляційна залежність рівня сформованості фізичних якостей
і професійної готовності курсантів АСВ 2011 року випуску (n-159)**

Фізичні якості	Кореляційний зв'язок, r
Швидкість	0,045
Сила	0,251
Аеробна витривалість	0,267
Прикладні якості	0,569

За результатами проведених досліджень (див. табл. 2) визначено фактичну відсутність прямої кореляційної залежності професійної готовності майбутніх офіцерів Сухопутних військ ЗС України з рівнем сформованості в них швидкості ($r=0,045$), слабку кореляційну залежність із рівнем розвитку сили ($r=0,251$) й аеробної витривалості ($r=0,267$) курсантів. Сильна пряма кореляційна залежність професійної готовності випускників АСВ 2011 року за оцінювальним значенням спостерігається (див. табл. 2) з рівнем розвитку в них прикладних фізичних якостей ($r=0,569$), що підтверджує визначену вище не випадковість такого зв'язку.

Висновки. Наявність у молодих офіцерів із високим і середнім рівнями професійної підготовленості достовірно краще сформованих прикладних фізичних якостей ($p<0,001$, див. табл. 1), отримані статистичні результати варіативності показників розвитку фізичних якостей, сильна пряма кореляційна залежність професійної готовності з рівнем розвитку прикладних фізичних якостей ($r=0,569$, див. табл. 2) дозволяють зауважити, що засоби ФП, що розвивають ці якості, сприяють формуванню в організмі курсантів специфічних механізмів, які нівелюють негативні наслідки непередбачуваних та екстремальних ситуацій військового навчально-виховного процесу за фаховим напрямком і сприяють підвищенню рівня професійної готовності випускників.

Результати виконаних досліджень підтвердили твердження науковців [6, 7, 8, 10] та наші припущення про те, що для досягнення максимального рівня професійної готовності курсантів ВВНЗ до фахової діяльності необхідно розвивати й удосконалювати прикладні фізичні якості, рівень розвитку яких у чинному процесі фізичного виховання офіцерів Сухопутних військ ЗС України виявився недоопрацьованим і достовірно нижчим від оцінювального рівня загальних фізичних якостей ($p<0,05$ – $p<0,001$, див. рис. 1).

У плануванні навчально-виховного процесу ФП курсантів ВВНЗ основну увагу необхідно приділяти розвитку й удосконаленню саме прикладних фізичних якостей.

У **перспективі** ми спрямовуємо наші дослідження на вдосконалення системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ для досягнення максимального рівня їхньої готовності до виконання службових функцій і типових завдань фахової діяльності.

Список літератури

1. *Анохин П. К.* Узловые вопросы теории функциональных систем / П. К. Анохин. – М. : Медицина, 1980. – 196 с.
2. *Бабанский Ю. К.* Оптимизация процесса обучения / Ю. К. Бабанский // Избранные педагогические труды. – М. : Педагогика, 1989. – С. 58 – 66.
3. *Круцевич Т. Ю.* Теорія и методика фізичного виховання / Т. Ю. Круцевич. – К. : Олімпійська література, 2008. – Т. 2. – 367 с.
4. Про затвердження Настанови з фізичної підготовки у Збройних Силах України : наказ Міністра оборони України від 30.12.2009 № 685. – К. : РВВ АГУ ГШ ЗС України, 2009. – 231 с.
5. Про організацію розробки галузевих стандартів вищої освіти вищих військових навчальних закладів і військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів : наказ Міністра оборони України від 19.03.2013 № 185». – К. : РВВ АГУ ГШ ЗС України, 2013. – 20 с.
6. *Ольховий О. М.* Теоретико-методичні основи професійно-спрямованої фізичної підготовки курсантів ВВНЗЗС України : [монографія] / О. М. Ольховий. – Х. : АСВ, 2012. – 286 с.

7. *Петрачков О. В.* Професійно-прикладна підготовка курсантів у навчальному центрі сухопутних військ із застосуванням удосконалених нормативів фізичної підготовленості : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / О. В. Петрачков. – Хмельницький, 2012. – 20 с.
8. *Попов А. Г.* Профессионально-прикладная физическая подготовка курсантов высших военных учебных заведений на основе моделирования условий боевой деятельности : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / А. Г. Попов. – Нижний Новгород, 2009. – 151 с.
9. *Романчук С. В.* Фізична підготовка курсантів військових навчальних закладів Сухопутних військ ЗС України : [монографія] / С. В. Романчук. – Х. : АСВ, 2012. – 367 с.
10. Теория и организация физической подготовки войск / [Л. А. Вейднер-Дубровин, В. В. Миронов, Р. М. Кадиров и др.]. – СПб. : ВДКИФК, 2001. – Ч. 2. – 336 с.

Стаття надійшла до редколегії 24.05.2013